

Még egy szó

VISSZHANG - LXIII. évfolyam, 37. szám, 2019. szeptember 13.

Hevesi Katalin okkal és joggal igazítja ki *Megjegyzések, kiegészítések* (ÉS, 2019/36., szept. 6.) című hozzászólásában Standeisky Éva állításait (*Janus-arcú Tiborc*, ÉS, 2019/33., aug. 16.), és hangoztatja néhány kérdésben fenntartásait szülei, Kálmán Kata fotóművész és Hevesy Iván fotótörténész-filmteoretikus védelmében. Minden, amit leír, pontos és igaz!

Ám abban a mondatában, amit alább idézek, van egy ártatlannak tűnő módosítószó, a *csak*, amely egy árnyalattal távolabb visz az igazságtól. Így szól: „*Móricz Zsigmond bevezetője is a képek ihletésére született. Kálmán Kata naplójában leírja, hogy Móricz csak azért vállalta el a bevezető írását, mert a képek mély hatást tettek rá.*”

A képek valóban mély hatást tettek Móriczra. Felismerte, hogy ugyanazt a szellemiséget sugározzák, mint az ő írásai, de életműve bizonyítja, hogy sem korábban, sem később nem művelte a bevezető műfaját, az ilyesfajta kéréseket rendre visszautasította. Akkor itt miért tett kivételt?

Amikor a fotográfus előállt kérésével, az író már túl volt néhány Csibe-novellán, és tervezte, hogy regényt ír a lány sorsáról. Az a gondolata támadt, hogy egy róla készült fotósorozattal illusztrálhatná a kötetet. „Csereüzletet” kínált Kálmán Katának: készítsen képeket Csibéről abban a környezetben, ahol él (Lágymányoson, a Bercsényi utcában), és ő ennek fejében megírja a bevezetőt. A fiatalasszony elfogadta az ajánlatot. A képsorozat elkészült, bár nem lett belőle regényillusztráció. A fotókat a Magyar Fotográfiai Múzeum őrzi, és én Hevesi Katalin szíves engedélyével közülük hatot közreadhattam a *Móricz Zsigmond utolsó szerelme* (Kairosz, 2007) című könyvem mellékleteként.

Az egyik kép abban a lakásban készült, ahol Csibe, azaz Litkei Erzsébet ágyrajáróként élt. A lány portréjának háttérében egy szobaajtó keresztet formáló ácsolata látható. Móricz ezt írta a kép alá: „Hordja az élet keresztjét.” Székely István *Légy jó mindhalálig* című filmjének egyik beállítása, amelyben Nyilas Misit kérdőre vonja az igazgató, úgy ábrázolja a fiút, hogy mögötte a falra az ablakkeret kereszt formájú árnya vetül. Nem tudjuk, a rendező ismerte-e Kálmán Kata fotóját, de akár igen, akár nem, az összefüggés figyelemre méltó, a képmetaforát teremtő ötlet viszont mindenképp Kálmán Katáé.

A Hevesy házaspár és Móriczék kapcsolata a *Tiborc-album* után is eleven maradt. Ennek bizonyítékeként az *Arcok és vallomások* sorozat Móriczról szóló kötetében láthatunk egy egészoldalas fotót: az író széles mosollyal fordul szembe a fényképezőgéppel, a vállán egy tágra nyíló szemű, a világra derűvel néző kislány ül, Hevesi Katalin. A képet az anyuka készítette 1941-ben.

A magyar fényképezés története kiemelkedő fotóművészek egész sorát vonultatja fel. Néhány éve a Művészetek Palotájában bemutatták Robert Capa felvételeit, a mellette lévő teremben pedig Kálmán Kata szociofotós életművét. Aki látta a kiállítást, tanúsíthatja, hogy ő is az említett klasszikus vonulathoz tartozik.